משנה · אחרונים · יש סדר למשנה · סדר זרעים

יש סדר למשנה על משנה דמאי

רבי ישעיה פיק ברלין

ספריית אור ברסלב · or-breslev.co.il

יש סדר למשנה על משנה דמאי

רבי ישעיה פיק ברלין

מקור הטקסט: ספריא · רישיון: לפי המהדורה: נחלת הכלל או Creative Commons

התכנים שלפניכם נאספו, מוינו, סוננו ונערכו בעמל רב ובמסירות על ידי צוות פרויקט 'אוצריא' (otzaria.org).

לקריאה באתר, עם המפרשים והמקורות ליד כל שורה: https://or-breslev.co.il/library/יש-סדר-למשנה-על-משנה-דמאי/
הקובץ נוצר ב־19 בנובמבר 2026 מגרסה v38-202611162349 של הספרייה.

תוכן העניינים

פרק א 4
משנה א 4
פרק ב 6
משנה ד 6
פרק ה 6
משנה ב 6
פרק ו 6
משנה א 6
פרק ז 13
משנה ב 13

פרק א

משנה א

תי"ט ד"ה **דמאי וכו'** אלא בלאו לא גזרו וכו' ע"ש ולכאורה אפילו לאו אין כאן בלוקח מע"ה דהא קי"ל ב"מ פ"ח עשר תעשר ואכלת (תרי קראי דסמיכי להדדי. רש"י) ולא מוכר. תבואת זרעך ולא לוקח (ובתכ"ש כתבתי דאיכא למידק דלא דריש הש"ס כפי סדר הפסוקים דפרשת ראה י"ד פסוק כ"ב עשר תעשר את כל תבואת זרעך וגו' ופסוק כ"ג כתיב ואכלת לפני ה' וגו'. ואין כאן מקומו) ואף לפי' ר"ת שכתבו תוס' בסוגיא (עמוד א') ד"ה תבואת זרעך וכו' וגם בבכורות י"א ד"ה מעשרן וכו' וד"ה טבלים וכו' מסיק דכשקונה קודם המירוח חייב הלוקח מדאורייתא אבל כשקנה אחר המירוח פטור מן התורה ע"ש. הרי הכא בדמאי היינו חבר הלוקח מע"ה ודאי אחר מירוח הוא [דאי קודם המירוח אין כאן שייכו' ספק אם עישר רק ברור גם ודאי דלא עישר שהרי אכתי לא אתי לידי חיוב מעשר כל זמן שלא נתמרח] וכ"כ תוס' בסוגיא דב"מ שם דאפילו ידוע שלא עישר אינו חייב רק מדרבנן לעשר ודאי ע"ש. וכן פסק הרמב"ם דין ב' בפ"ב מהל' מעשר. ופשיט' לדעת הראב"ד שם דס"ל שהלוקח בין קודם שנמרח בין אחר שנמרח פטור כמבואר בכ"מ ע"ש. וכבר ג"כ ביאר במשנה למלך דין י"א בפ"א מהל' תרומות דלוקח פטור מן התורה אפילו מתרומה ותרומת מעשר. ובכן כל חיוב' דתרומ' ות"מ ושאר מעשרות בכל עניני דמאי הנשנית במסכתא זו בלוקח מע"ה. אין עיקרם מדאורייתא כלל. ר"ל אפילו כשידוע לנו בודאי שלא עישר פטור מן התורה לדעת ר"ת והרמב"ם ופשיטא לשיטת הראב"ד כדאמרן. רק לדעת ריב"א הנזכר בתוס' ה"ג בלוקח שאין ממורח פטור שעדיין לא נתחייב ברשות מוכר אבל לוקח כשהוא ממורח הואיל ונתחייב ברשות מוכר תו לא פקע שם טבל מיניה וכו' ע"ש. ברם כעין החילוק שכתב התי"ט צריכין אנו לומר לשיטת ר"ת וסייעתו כדי שלא תקשה אליבייהו מ"ש תרומת מעשר דמחוייב הלוקח ליתן וחייבוהו מדרבנן אף בלוקח ומ"ש מעשר ראשון ומעשר עני דלא חייבוהו רבנן אלא ודאי דכל היכא דאיכא חיוב מיתה בשאינו לוקח גזרו רבנן וחייבו אף בלוקח מה שאין כן הכא דגם בשאינו לקוח ליכא רק איסור לאו לא חייבו רבנן בלקוח וזה ברור. ובחדושי הארכתי ברוחב הענין. באמת הבנין:

שם בסד"ה **והחומץ וכו' ואין סומכין על הנס כו' ע"ש אם סומכין או לאו.** מתוך דברי ר"ת ביומא כ"א ד"ה נבלעין וכו' משמע דקרא סמיך אניסא. אכן התוס' שקלו וטרו בזה. בהן ולאו ורפי' בידם ע"ש. ודע בירושלמי ביומא על המשנה ערב יוה"כ עם חשיכה לא היו מניחין אותו לאכול חלב וכו' פריך ולא מן הנסים שהיו נעשין בבהמ"ק הן [שלא ראה

הכה"ג קרי ביוה"כ ולמה היו צריכין לשמרו כל כך. קרבן העדה] אמר ר' אבין על שם לא תנסון [כלומר דלכתחילה אין סומכין על הנס. קרבן העדה] אר"י ב"ר בון כאן בראשון כאן בשני [האי דתנן שלא ראה הכה"ג קרי מעולם היינו במקדש הראשון ומתני' במקדש שני. קה"ע] הנה ברור הי' דלא הקשה הכי הירושלמי אמתני' דרישן דתנן ומתקינין לו כהן אחר שמא יארע בו פסול. משום דשפיר איכא למימר דחיישינן שמא יארע בו פסול דתנן היינו משאר טומאות המעכבין מלבא למקדש וכן לשון רש"י במשנה ריש יומא. והנס הוי רק שלא יארע קרי כמשמעות לשון הר"ב פ"ה מ"ה דאבות לפי שהוא טומאה היוצא מגופו הוא דבר מגונה ומכוער יותר משאר טומאה. וכפי' הר"ב מוכרח מדנקט לא אירע קרי וכו' ולא תני לא אירע פסול בכ"ג כמו דתנא גבי עומר ושתי הלחם] ורש"י והר"ב בריש יומא דנקטו נמי אם יארע לו קרי. היינו כמסקנת הירושלמי דבבית שני לא נשנית כל הני עשרה נסים שנעשו וכו' או גם משום לא תנסון איכא למיחש נמי משום קרי. אבל התי"ט שרוצה להוכיח בזה"ל דאין סומכין על הנס כדאשכחן בריש מס' יומא שהיו מתקינים כהן אחר שמא יארע בו פסול אע"ג דתנן במס' אבות וכו' ולכאורה אין שום ראיה דהתם ביומא שמתקינים כהן אחר היינו שמא יארע בו פסול ע"י נגיעת אונס במת או בשאר טומאה שאין יוצאין מגופו. מיהו בעיקר קושי' התי"ט מספ"ד דשקלים לענין מספקין לנסכים וכו' אנו אין לנו כתירוץ הראשון של הירושלמי על שם לא תנסון דאין סומכין על הנס (כמ"ש התי"ט) אבל ודאי דגם בבית שני הי' הנס הזה וכן דייק לישנא דרב נחמן בפסחים מ"ב שהביאו התי"ט דכל זמן ימי משך הבאת הנסכים לא הי' יינם מחמיץ. ומסתברא לומר דרק בכ"ג נשתנה הנס משום שהם קלקלו בבית שני [והרי לשכת פרהדרין הי' נקראת בשביל שכלם רשעים היו שהיו לוקחים הכהונה גדולה בדמים כמבואר יומא ט' ע"ש] אבל שארי נסים דתנן במשנה דאבות דלאו בכ"ג תליא אלא בשביל זכות כל ישראל. היו נעשים גם בבית שני. ובזה מובן השקלא וטרי'. בתוס' דיומא כ"א נבלעין וכו' דלא מוקי להך דאפר הדשן. בבית שני. א"ו כדאמרן. ותדע דהירושלמי בפ"ו דשקלים הלכה ג' [עלה דמתני' י"ג שולחנות היו במקדש שמנה וכו' של שייש בבית המטבחיים שעליהן מדיחין את הקרבים וכו' על של שייש נותנין את האיברין וכו' על של שייש נותנין את לחם הפנים וכו'] קאמר בגמרא לית כאן של כסף וכו' מפני שהוא מרתיח [לא הי' באולם של כסף אלא כדתנן של שייש דשל כסף מרתיח ומחמם הלחם ויש לחוש שיתעפש. קה"ע] לא כן תני זה אחד מן הנסים שנעשו בבהמ"ק שכשם שהיו מניחין אותו חום כך היו מוציאין אותו חום [שהי' נשמר חום הלחם עד שעת סילוקו בשבת הבאה א"כ למה הי' מתעפש אפילו היו מניחין על שולחן של כסף.

קה"ע] ריב"ל אמר אין מזכירין מעשה נסים [כלומר אין סומכין על הנס ועושין הכל שלא יתעפש בדרך הטבע. קה"ע] וכתירוץ הזה כתב הר"ב בשקלים. ועמ"ש בס"ד צע"ג. הנה נראה דהירושלמי לא משני אלא שאין סומכין על הנס. אבל לא רצה לחלק בין מקדש ראשון ובין מקדש שני אלא כדאמרן וזה ברור:

פרק ב

משנה ד

תי"ט ד"ה **הסיטונית וכו' בלשון יון וכו'** ע"ש וכ"כ הערוך ערך סטן עוד מפרש מוכרין קטניות ושמן פי' אחר בעלי חניות ע"ש. וכתבתי בהפלאה שבערכין לפי' הערוך והרשב"ם וכן לפירש"י שפי' בב"מ מ"ח ד"ה נתנה לסיטון. סיטון חנוני גדול ומוכר פירות הרבה לחנווני' וכו' נשאר קושי' תוס' ב"מ מ"ח. ולוקמי' בסיטון נכרי ע"ש אדוכתא ומצוה לבא על העיון:

פרק ה

משנה ב

תי"ט ד"ה **נוטל אחד מל"ג ושליש וכו' שחולק המאה לג' חלקים ומכל חלק נוטל עשירית העשירית וכל זה קל יותר וכו' לפי שהחלוקה ההיא קלה ביותר וכו'** ע"ש מה אעשה והקלות דומות עלי כחמורות שהרי לפי דרך אשר בחר בו צריך לחלק מתחילה לששה חלקים ואח"כ יצטרך עוד לחלק כל חלק לעשירית העשירית דהיינו למאה חלקים. והיא יותר חמור' וטורח מן השני דרכים שזכר שאינו מחלק אלא פעם אחת. ומאן דמתרגם לי על נכון אמצא נחת:

פרק ו

משנה א

תי"ט ד"ה **מעשר ונותן לו וכו' והר"ב לא כתב אם הלכה כן וכו'** ע"ש. נעלם ממני הטעם דנטר התי"ט עד הכא ולא הערה דבריו כאלו לעיל פאה פ"ה מ"ה. וכן בדמאי פ"ה מ"ה שלא כתב הר"ב כלום והרמב"ם כתב בשני המקומות דהלכה כר' יהודה שהוא מבאר ומפרש דברי חכמים ע"ש. אלא בע"כ צריכין לומר דסמך הר"ב על מ"ש כבר מ"ה פ"ג דפאה בזה"ל ור' יהודה לפרושי מילת' דת"ק אתא וכן הלכה. ולפיכך לא הכפיל הדברים בשני מקומות שזכרתי אותם לעיל. אמור מעתה דגם הכא סמך הר"ב על מ"ש פ"ג דפאה

וזה יצא ראשונה ולמדין ממנה בכל המקומות שנזכר בדר' יהודה אימתי שבא לפרש וזה ברור:

ועל הדרך הזה ניח' נמי בחלה מ"ב פ"ב דאמר ר' יהודה אימתי בזמן שהספינה גוששת וכו' שלא כתב הר"ב כלום משום דסמיך עצמו במה שכתב בתחלת סדר זה. אכן בסדר מועד שבת מ"ב פי"ח אמר ר"י אימתי בזמן שהוא נוטל אחת וכו' ביאר הר"ב וכ"מ שאמר ר"י אימתי במשנה לא בא לחלוק אלא לפרש דברי חכמים הלכך הלכת' כוותיה ע"כ. אבל במגילה מ"ג פ"א אר"י אימתי מקום שנכנסין בשני וחמישי וכו' לא העיר הר"ב כלום והיינו מטעמ' כי בסדר אחד סמיך א"ע אמ"ש בתחלת אותו הסדר. והרמב"ם בפירושו במשנה דמגילה סיים ור' יהודה מפרש דברי חכמים שקדם זכרם וכ"כ בחיבורו מהל' מגילה פ"א דין ח' בזמן שאין נכנסין בו בשני וחמישי אין קוראין אותה אלא בי"ד וכו' וכתב הכ"מ דפסק כר"י דידוע כ"מ שאמר ר"י אימתי ובמה אינו אלא לפרש דברי חכמים [ובדין ט' כתב הרמב"ם בד"א שמקדימין וקוראין ביום הכניסה בזמן שהי' להם לישראל מלכות אבל בזמן הזה אין קוראין אותה אלא בזמנה והוא כדברי חכמים כמבואר שם ע"כ. וקצ"ע דהרמב"ם ארכבי' להא מילתא אתרי ריכשי. דהא למסקנת רב אשי במגילה ב' על כרחך ר' יהודה דאמר אימתי מקום שנכנסין בשני וחמישי וכו' ס"ל דגם בזמן הזה קורין בי"א בי"ב בי"ג במקום שנכנסין בב' וה' ולפיכך הך ברייתא דאימתי בזמן שהשנים כתקנן וכו' מיתוקמי כר' יוסי ב"ר יהודה ע"ש וא"כ מנ"ל לומר לשיטת ר' יוסי בר"י דמחלק בין מקום שנכנסין בב' וה' ויש ליישב ואין מקומו כאן להאריך] ודע דזה שדקדק הר"ב בשבת מ"ב פי"ח שזכרתי שכתב וכו' שאר"י אימתי במשנה וכו' נקט במשנה להורו' אבל לא בברייתא כמ"ש תוס' עירובין פא: ד"ה ה"ג אמר ריב"ל כ"מ ששנה ר' יהודה אימתי ובמה במשנתינו אינו אלא לפרש דברי חכמים וכן נראה כספרים דגרס' במשנתינו דבברייתא מצינו דאימתי דר' יהודה לחלוק וכו' וכ"כ תוס' ביצה ט' ד"ה ולא היא דר' יהודה טעמא דת"ק מפרש וא"ת והא כו' דתני במה לחלוק. וי"ל דהיינו במשנה ולא בברייתא [ולכאורה הוי מצי תוס' לתירוצי דסוגיא אזלא אליבא דהלכתא דקי"ל כריב"ל נגד ר' יוחנן [דאמר בסנהדרין כ"ה אימתי לפרש ובמה לחלוק] ואיהו ס"ל דגם במה לפרש כמו אימתי אכן יותר ניחא להו לתו' לומר ע"פ האמת כגרסת הספרים דדוקא במשנתינו ולא בברייתא. ובזה יתיישב ג"כ דעת בני ר' חייא וגם מה דהוכרח הש"ס להוכיח סברת דר' יהודה לפרש בא מדקתני מוליכין את הסולם וכו' משום דכל כללא זו של אימתי ובמה אינו אלא במשנה אבל בברייתא נוכל לומר על אותו הצד הקרוב אל הכוונה או לחלוק או לפרש] הנה הושווה תוס' בתרי דוכתי וגם הר"ב דהך

כללא ליתא רק במשנה אבל לא בברייתא ברם לכאורה צ"ע מסוגיא דמגילה שזכרתי קצת למעלה דאית' התם אמר רבב"ח אמר ר' יוחנן זו דברי ר' עקיבא סתימתא' וכו' אבל חכמים אומרים אין קורין אותה אלא בזמנה מיתיבי אמר ר' יהודה אימתי [הקלו חכמים על הכפרים. רש"י] בזמן שהשנים כתקנן וכו' ר' יהודה אליבא דמאן אילימא אליבא דר"ע אפילו בזמן הזה אית' להא תקנתא אלא לאו אליבא דרבנן ובזמן שהשנים כתקנן וכו' מיהא קרינן תיובתא דר' יוחנן תיובתא ע"כ. ולפי סברת תוס' והר"ב קשה טובא מה מקשה מהא דאמר ר' יהודה אימתי בזמן שהשנים וכו' דהיא ברייתא והשתא אפילו לר' יוחנן שהוא מרא דשמעת' דהכא דאמר זו דברי ר' עקיבא וכו' ואיהו ס"ל אימתי לפרש לא אמר הכי אלא על אימתי השנוי במשנה אבל הך אימתי בזמן שהשנים וכו' שנשנית בברייתא שפיר נוכל לומר דפליג על ר"ע דאמר אפילו בזמן הזה הקילו חכמים על הכפרים ור' יהודה פליג עליו ואמר אימתי וכו' דבזמן הזה הואיל ומסתכלין בה אין קורין אלא בזמנו [ועל אופן זה נמי מצינו לומר דקאי אליבא דרבנן ופליג עליהן ובחדושי הארכתי בזה עוד ולמקצת דברייי כוון דעת בן דודי הרבני החכם השלם הג' המפורסם מ"ו דוד ווערטהיים נר"ו לדעתי] גם מסוגיא זו דתענית י"ד דמקשה מיתיבי א"ר יהודה אימתי בזמן וכו' ומשני ממתנית' רמית עליה דרבי וכו' ע"ש ולמאי דס"ל לתוס' ולהר"ב לא מקשה הש"ס מידי מהך ברייתא דאימתי דר' יהודה לחלוק ורבי ס"ל כת"ק. בשלמא לספרים דלא גרסי במשנתינו. וכן לפנינו בסנהדרין כ"ה דליתא מלת במשנתינו אתי שפיר. אבל לגרסת תוס' שהחליטו כגרסת הספרים במשנתינו וכן למ"ש הר"ב קשיא כדאמרן. והוי יודע בחולין פ"ח כתבו התוס' ד"ה רבנן סברי וכו' ואע"ג דאמרינן בפ' זה בורר דף כ"ה. דאימתי דר"י לפרש היינו דוקא במשנה אבל בברייתא לא דבכל הספרים גרסי' בסוף פ"א כל מקום שאר"י במשנתינו אימתי כו'. ואומר ר"ת דהכא הלכתא כר' יהודה דמתניתין אתיא כוותיה דאע"ג דבברייתא ע"כ בא לחלוק במתני' אתא לפרש. ומיהו לרמי בר חמא ורב חסדא [וכבר כתבתי בתכ"ש דבכל הסוגיא בסנהדרין לא נזכר רב חסדא כלל. הן אמת דבפסחים ק"ב מוכח דרב חסדא ס"ל דמה שאמר ר' יהודה במה הוא לחלוק עיין רשב"ם ד"ה אמר ר"י וכו' כרב חסדא דאמר ר"י כל מקום שאמר ר' יהודה במה לחלוק אימתי לפרש דברי חכמים ע"כ. אבל ענין אימתי שפיר נוכל לומר דרב חסדא בכולהו מילתא כר' יוחנן ס"ל דאימתי לפרש ומסכים לדעת ריב"ל וצ"ע] משמע בזה בורר דף כ"ה דאף במשנה הוי אימתי לחלוק היכי דמוכח והכא מוכח כיון דבברייתא בהדיא פליגי רבנן. ולר' ירמיה בפ"ק דגיטין הוי לחלוק אע"ג דלא מוכח גבי ספינה דמשני הא רבי (ירמי' וצ"ל) יהודה והא רבנן והיא משנה במסכת חלה ויש ספרים

וכו' ולפי גירסא זו יכול להיות דברייתא בא לפרש וכו' ע"כ. הנה מסיומא משמע דהלכה זו רופפת בידם ונוכל לומר כגרסא שלפנינו בסנהדרין כ"ה דלא נזכר במשנתינו ובזה יתיישב מ"ש לעיל בחולין פ"ג תוס' ד"ה ומודה ר' יהודה תימה למאן מודה דאימתי דר"י לפרש הוא כדאיתא בסנהדרין בורר ע"כ. ולא כתבו מן המוקדם בעירובין פ"א. וי"ל דלכאורה לק"מ למאן מודה וכו' דאימתי וכו' שהרי הם בעצמם כתבו לקמן פ"ח שהעתקתי דהיכא דאיכא הוכחה אימתי לחלוק. ומכ"ש הכא במשנה ששוברו מתוכו דתני ומודה ר' יהודה דמצידי' תברא ע"כ הוכחה דאימתי דאמר ר' יהודה בא לחלוק ולפיכך השכיל לאתויי ראי' מסוגיא דסנהדרין דמשם ראי' דריב"ל ור' יוחנן דאמרי התם דאימתי לפרש ע"כ דרך חיוב אמרו בלי שום שיור כלומר ואפילו במקום שיש הוכחה נגדו דאל"כ אמאי דחק הש"ס התם לומר גברא אגברא קא רמית והני דרמי בר חמא פליג אריב"ל ור' יוחנן עדיפא הוי לי' להש"ס לתרץ היכא דמוכח שאני שהרי מברייתא דמייתי בין שיש לו אומנות וכו' הרי זה פסול מוכח דאימתי דר"י במשנה הוא לחלוק ומדלא משני הש"ס הכי ע"כ דריב"ל ור"י על הכלל כולו יצא וכל מקום דנמצא הכי בדברי ר' יהודה לכלול דלפרש בא והקשו תוס' שפיר תימה למאן מודה:

שוב ראיתי שכתב מד"ז התי"ט מ"ג פ"ה דחולין בזה הלשון ומודה ר' יהודה כתבו התוס' תימה למאן מודה דאימתי דר"י לפרש ועיין בתוס'לקמן לרמי בר חמא ורב חסדא משמע בפ' זה בורר דהיכא דמוכח הוי לחלוק א"כ הכי נמי מדתני ומודה מוכח דלחלוק אבל כל הפוסקים פסקו כר"י ע"כ. וזאת נפלאת היא בעיני על שלא הרגיש כלל בהעתקת רב חסדא מה שלא נמצא כלל לפנינו כמ"ש לעיל. גם לפי מ"ש בס"ד אתיא כל הפוסקים דפסקו כר' יהודה לפי דקי"ל כריב"ל ור' יוחנן דבכל מקום וליכא שיורא. איברא לדעת התי"ט דלכ"ע אמרינן היכא דמוכח שאני קשה טובא לאיזה צורך הוכרח הש"ס בסנהדרין בסוגיא כ"ה. לעשות ריוח בין הדבקים לחדש דרמי בר חמא פליג על ריב"ל דהוי קשיש טובא ונזכר בין התנאים [עמ"ש בס"ד בסוף עוקצין] וגם על ר' יוחנן. עדיפא הוי ליה לתרץ היכא דמוכח שאני מכח הברייתא דהתם. ואז ג"כ אין מהצורך לדחוק טובא דהאי ר' יהודה משמיה דר' טרפון ע"ש. נמצא לפי פסקן של דברי תוס' הוי ד' מחלוקות בדבר. דריב"ל סבר כל מקום ששנה אימתי ובמה לפרש. ור' יוחנן סבר אימתי לפרש ובמה לחלוק ורמי בר חמא בסנהדרין סבר היכא דלא מוכח או כריב"ל או כר' יוחנן אבל היכא דמוכח אפילו אימתי וכ"ש במה לחלוק. ור' ירמיה בגיטין סבר אפילו היכא דליכא הוכחה אמרינן אימתי לחלוק והדבר שקול אם יש לחלוק בין אימתי ובמה דקתני במשנה דוקא ולא בברייתא או אמרינן דברייתא ומשנה שוין בזה. [צא ולמד

לפי הגרס' במשנתינו כתבו התוס' בהחלט דאתי לאפוקי הברייתא והדבר מבואר דמלת במשנתינו דאיתמר בכל מקום אתי לאפוקי ברייתות כדאיתא ברכות י"ט ובעירובין י"ג ע"ש ובמנחות ל"א. החליט הדבר זו ביתד שלא תמוט. וכבר בענין דאיתמר כל מקום ששנה רשב"ג במשנתינו הלכה כמותו הארכתי דבמשנה דוקא וכן כתב הרשב"ם בבא בתרא קע"ד. כ"מ ששנה רשב"ג במשנתינו ולא בברייתא ע"כ. וכתבתי השגה גדולה על גאון הש"ך בח"מ סי' קע"א סק"ט כתב דבתו'נשך דף ס"ט ד"ה אלא שיטה איתמר מוכח להדיא דה"ה בברייתא ע"כ. והעלים עיניו כי הך מילתא דרשב"ג דנזכר בברייתא ס"ח נזכר גם במשנה להדי' ס"ט ועל אותה משנה כיוונו תו'. גם החוות יאיר דף צ"ד ע"ב סי' צ"ד בד"ה ומ"ש מחבירו וכו' כל מקום ששנה רשב"ג וכו' לכן צריך לעיין על תוס' דבב"מ ריש דף ס"ט וכו' ע"ש נכשל אחריו ובמחילה מכבודם אגב שיטפם רהטו להו המשנה דמעבר לדף ולא הביטו אלא במה שלפניהם בברייתא ס"ח. והאמת יורה דרכם דר"ת דאמר זו בב"מ ס"ט הנזכר ס"ל דבמשנתינו דוקא במשנה ולא בברייתא לפמ"ש הר"ת בשבת י"ז בד"ה אין נותנין וכו' ומביא ראי' מסוף פ"ק דע"ז דאמר רשב"ג וכו' קי"ל כרשב"ג דסתם וכו' ע"ש. משמע להדיא דס"ל לר"ת דלית הילכתא כרשב"ג בברייתא והארכתי בזה עוד וכאן אין מקום להאריך] ברם לפי דברי תוס' בגיטין ז' אינן אלא שלש מחלוקות כי זה לשונם בד"ה אר"י אימתי משמע דאימתי דר"י בא לחלוק וא"ת בעירובין ובזה בורר אריב"ל כל מקום שאמר ר"י אימתי ובמה אינו אלא לפרש ור' יוחנן אמר אימתי לפרש ובמה לחלוק אלמא לכולי עלמא אימתי לפרש וי"ל דר' ירמיה דהכא סבר כרמי בר חמא דאפילו אימתי לחלוק וכו' ועוד י"ל דנראה כספרים דגרסי בלון דף פ"א כל מקום שאמר ר' יהודה במשנתינו אימתי ובמה כו' ודוקא במשנה וכו' ותרי תנאי אליבא דר' יהודא והכא ברייתא היא וכו' נהי דמתני' דחלה בא לפרש בברייתא בא לחלוק. אבל קשיא דבפ' חלון ובפ' זה בורר פריך מכח ברייתא וכו' וי"ל דהוי מצי לשנויי כו' וכן צ"ל דדוקא במשנה אימתי לפרש דבפ' כיסוי הדם דף פ"ח תניא וכסהו וכו' ע"כ והרי מבואר דרמי בר חמא ור' ירמי' בחדא שיט' קיימא דאפילו במקום דליכא שום הוכחה אמרינן אפילו במשנה דאימתי לחלוק והני לתירוץ הראשון שכתבו התוס' מיהו לתירוץ השני דנראה כגרסת הספרים וכו' איכא למידק דמכל מקום מנ"ל לר' ירמיה דר' יהודה בברייתא לחלוק אתי. נהי דמלת במשנתינו אתי לאפוקי דלא אמרינן בברייתא הך כללא בהחלט אבל מכל מקום אינו מן ההכרח דבברייתא ודאי לחלוק אלא הכל לפי הענין וכמ"ש למעלה. וא"כ הכא דחזינן במשנה דחלה דאמר ר' יהודה והוא לפרש טוב לומר המסתבר' דגם בברייתא לפרש בא ושלא לחלוק השוים במשנה. ומהיכי תיתי ג"כ

לומר דברייתא חולק [ודוחק לומר דר' ירמיה הוכיח דברייתא חולק דאל"כ הך דתנא בה המביא גט בספינה כמביא בחו"ל אמאן תרמיי'. אולם משום הך קושיא לא נדונה דעדיפא טפי לומר שלא לחלוק את השוין דאיירי באינה גוששת וכדמוקי לה אביי]. וכן בדברי אביי דאמר הא והא ר' יהודה היא ולא קשיא וכו' איכא למידק קצת לפי מה דאוקי איהו דברייתות לא קשין אהדדי כאן בזמן שהספינה גוששת וכו'. והשתא ברירי מילתא דברייתא דתני עפר חו"ל הבא בספינה וכו' והמשנה דחלה דתנן אר"י אימתי וכו' דר' יהודה לפרש בא וא"כ למה נקט אביי הא והא ר' יהודה וכו' הו"ל ע"פ האמת הא והא ככ"ע [וי"ל דהיא היא דהיינו כר' יהודה דמפרש מילת' דת"ק והוי ככ"ע]. ואם כה נאמר דר' ירמיה הוכיח דבברייתא עפר חו"ל וכו' לחלוק קאתי דקמסיים בה ר' יהודה אבל אין הספינה גוששת פטור ואי לפרושי קאתי לא הי' צריך לכפול הדברים שהרי כבר ביאר אימתי בזמן שהספינה גוששת. וכמו שלא אמר דבר והיפוכו במשנה דחלה משום דלפרש קאתי ומבואר כבר בדברי הת"ק. ברם בכמה דוכתי במשנה דאמר ר"י אימתי וכופל הדברים. כמו במשנה דעסיקנא בה ברפ"ו דדמאי וכן רובם ככולם לומר דבר והיפוכו ע"כ דאין לדקדק בזה. וגם כבר מצינו ע"פ רוב וכל הני חיובי דברייתא אית להו דמוסיף דברים על המשנה וכזה מבואר בתי"ט מ"ז פ"ג דסנהדרין ובשאר רוב מקומות ואפ"ה כוונתו עולה בקנה אחד הברייתא והמשנה. אבל לתירוץ ראשון שכתבו התוס' עולה הכל על נכון. נמצא למדין דר' ירמיה ס"ל דגם במשנה אימתי לחלוק אפילו בלתי הוכחה ומייתי המשנה דחלה עפר ח"ל וכו' ואין לדקדק על הוספה דמסיים אבל אין הספינה גוששת פטור כי ידוע מ"ש תוס' נזיר נ"ה. ד"ה מתיב וכו' אומר ר"י דהיינו משנה אף דהחליף את הלשון וכן כתב בשאר דוכתי [וגם אתי שפיר הא דאיתא דתנן עפר חו"ל וכו' ולפי תירוץ השני הו"ל לומר דתני'] אבל לאביי דס"ל כריב"ל ור' יוחנן דאימתי לפרש ולכך משני כאן בספינה גוששת וכו'. ובזה יתיישב הרמב"ם שפסק בפ"א מהל' תרומה דין כ"ג כר"י דוקא בזמן שהספינה גוששת וע"ש בכ"מ. ודע עוד שכתב הכ"מ בפי"ב מהלכות שחיטה דין ט"ו על מה שפסק הרמב"ם כר' יהודה דביש לו אין צריך להודיע [הוזכר בחולין מ"ג פ"ה] בזה"ל וידוע דכל מקום שאמר ר"י אימתי אינו אלא לפרש ע"כ וכן כתב בטוש"ע י"ד סי' ט"ז כר"י ע"ש וכן בדין שאמר ר"י מ"ו פ"ו דחולין אימתי בזמן שאין שם דם אלא הוא וכו' פסק הרמב"ם"ד מהלכות שחיטה דין ז' כר' יהודה ואף שהראב"ד משיג עליו מהא דחולין פ"ח דקאמר הש"ס דפליגי בקראי מ"מ כתב הכ"מ דקי"ל כ"מ ששנה ר' יהודה אימתי אינו אלא לפרש וכו' ע"ש. וכ"כ הגמי"י שם כ"מ שאר"י אימתי דמשנה בא לפרש כריב"ל ור' יוחנן דאמרו הכי בלון וכן

פי' ר"ח וכל רבותינו שוין בדבר. ודלא כרמי בר חמא בבורר ור' ירמיה בפ"ק דגיטין דאמר אימתי לחלוק ע"כ. ומזה הטעם קי"ל בטוש"ע י"ד סי' כ"ח סעי' ט"ו כר' יהודה ע"ש ובאהלות מ"ד פ"ז פסק הרמב"ם והר"ב כר' יהודה דאמר אימתי בזמן שהיא ניטלת בגפיים. ואסברי' התי"ט דכ"מ דאר"י אימתי אינו אלא לפרש וכן מ"א פ"ו דמקואות אר"י אימתי וכתב הרמב"ם והר"ב דברי ר"י אמת ולפרש בא וכן פסק בחיבורו פ"ח מהל' מקואות דין ז' עוד מ"ג פי"ב דטבול יום דאר"י אימתי כתב הרמב"ם וביאר ר' יהודה קיים וכמוהו ראוי לעשות הביאו התי"ט אכן הר"ב לא כתב כלום. וצא"ל דסמיך עצמו על מה שכבר כתב מקודם בסדר זה. כמה שכתבתי בתחילה במשנה דעסקינן בה. הנה בארתי כל חמיר' די חזיתי. בענין אימתי. הצבתי אותו פה. וכאשר אגיע אל מקום כל אחת ואחת שנשנית שם אר"י אימתי. אראה מקומן על מה שכתבתי הכא. ולאותו טעם וסיבה אברר ג"כ אופן במה דברים אמורים. דע דע"פ מ"ש תו' עירובין ס"ב. ד"ה ור' יוחנן וכו' עוד שם ס"ה ד"ה איקלעו וכו' ותוס' גיטין ל"ט ד"ה הלכה וכו' ותוס' בע"ז ל"ה ד"ה חדא קתני עוד שם נ"ז ד"ה לאפוקי. וכן כתבו בשאר דוכתא דהלכה כריב"ל נגד ר' יוחנן והארכתי בענין זה בס"ד בכמה דברים של טעם ולא רציתי להאריך כאן. הנה גם בזה דאריב"ל כ"מ שאמר ר' יהודה אימתי ובמה אינו אלא לפרש. הלכתא כוותיה ומטעם זה שפיר פסקו כל הגדולים בהא דאמר ר' יהודה מי"א פ"ז דעירובין במד"א תחומין וכו' דהלכתא כוותי' וכ"כ הר"ב שם הלכה כר' יהודה ומה"ט פסקו ג"כ נגד רב חסדא בסוגיא דעירובין פ' דאמר דהא דקתני במשנה שם נתוספו עליהן מוסיף ומזכה וצריך להודיע וכו' דחלוקין חכמים על ר' יהודה אפילו בחצר של מבוי אחד ע"ש. ונפסק להלכה בריי"ף וברמב"ם וטוש"ע א"ח סי' שס"ח דהני מילי בבית שפתוח לשתי חצירות דאיכא למימר שמא לא ניחא להו לערב אלו עם אלו אבל אם אינו פתוח אלא לזה החצר אין צריך להודיעם. וכתב הב"י משום דקי"ל כריב"ל דכ"מ שאר"י בד"א אינו אלא לפרש דברי חכמים ע"ש. וכן יש ידים מוכיחות מפי' הר"ב שכתב במ"זנ"ל נתוספו עליהם דיורין מוסיף ומזכה וצריך להודיע ודוקא בזמן שיש לחצר שני פתחים לשני מבואות וכו' אבל אם אין לו אלא פתח למבוי זה שנשתתפו בו תחילה אין צריך להודיע דזכין לאדם שלא בפניו ע"כ והיינו כמסקנא אליבא דריב"ל דבמה ד"א של ר' יהודה הוא לפרש משא"כ לשמואל דאמר בסוגיא פ"א. הלכה כר' יהודה מכלל דפליגי. ורב שיזבי אמר רב חסדא נמי אמר על דרך זה חולקין עליו חביריו על ר' יהודה ברור דאע"ג דע"פ הלכה כר' יהודה הדין כך דהא דצריך דוקא בחצר שבין מבואות. אבל ג"ז ברור דהפי' של התנא דאמר נתוספו עליהם דצריך להודיע [שהוא ת"ק של ר' יהודה] מיירי אפי' בפתוח למבוי אחד.

ולכן לא נתחוורו אצלי מ"ש התי"ט שם מי"א ד"ה אבל בעירובי חצירות וכו' ואי נמי פליג וכו' להכי שפיר לעיל דוקא בכה"ג וכו' וצריך ישוב. והוי יודע דזה שכתב הרמב"ם בפירושו במשנה דעירובין הנ"ל נותן אדם וכו' ור' יהודה חולק כאשר תראה והלכה כר' יהודה. דאל"כ קשה חדא מאיזה טעם יאמר נגד הכלל של ריב"ל ותו מאי זו סמיכה דהא אם רבי יהודה אינו חולק פשיטא דהלכה כר' יהודה. ומזה תמה תמה אקרא להודיע לרבים את אשר נעלם ממני בפסק הרמב"ם פכ"ג מהלכות כלים דין ח' תפר המטלית על הבגד כשטלאה מרוח אחת או שתי רוחות כמין גאם אינו חיבור וכו' וכתב הכ"מ דפסק כחכמים ע"כ. והנה במ"ז פכ"ח דכלים אהא דחכמים מטהרין אמר ר' יהודה במה ד"א בטלית אבל בחלוק מלמעלן חיבור ומלמטן אינו חיבור וכתב הרמב"ם שם בפי' המשנה והלכה כחכמים. ואין הלכה כר"י. וכן כתב הר"ב. ולא ראיתי שום מתעורר לא בתי"ט ולא בכל נושאי כליו של הרמב"ם מ"ט אין הלכה כר' יהודה אחרי שלא בא אלא לפרש כדקי"ל כריב"ל נגד ר' יוחנן דבמה דברים אמורים שאמר ר' יהודה דכל מקום אינו אלא לפרש וכמ"ש למעלה. ומכל מה שבררתי עד כה בענין אימתי ובמה לא מצאתי שוב נשנית במשנה דאמר ר' יהודה עוד אימתי או במה. והנה לפי הגרס' שרצו להחליטו דגר' במשנתינו. יצאתי ידי חובתי בס"ד. אמנם לאותן ספרים דלא גרסו במשנתינו וא"כ גם בכל אותן ברייתות שאמר ר' יהודה בהא אימתי או במה. לפי דקי"ל כריב"ל יהיה בכל אותן מקומות הלכתא כר' יהודה ושבא לפרש. וזאת מן הקורא המשכיל עוד אדרוש. אם חפץ לבא על העיקר ושורש. יביט נא במה שכתבתי בפ' בא במיני תרגימא בשום שכל ומפורש. כי לו פורש:

פרק ז

משנה ב

תי"ט ד"ה **מזגו** לו וכו' וכדאיתא בירושלמי וצריך להחליט בשפתיו וק"ק וכו' ע"ש הר"ש העתיק הירושלמי וצריך להחליט בשפתיו. ולעיל שפיר איצטריך דבמשנה א' לא תני אלא אומר מערב שבת והוי אמינא דבשבת אין צריך לומר כלום. ולפ"ז מ"ש התי"ט וק"ק דמתני' היא וכו' רצונו לומר דגם במשנה א' לא הי' הירושלמי צריך לפרש הכי משום דידעינן מסיפא. דהיינו ממשנה ב' דתנן אומר מה שאני עתיד וכו' מיהו לפ"ז ה"ל להתי"ט לתירוצי דה"א דמשנה ב' מיירי כשלא התנה מע"ש. ועדיפא לומר זה ממאי דדחיק אנפשי' טובא לומר דמ"ב מיירי בחול שאינו לגמרי מענין משנה א' רישא דמילתא. עוד נוכל לומר לפמ"ש רש"י בנזיר יו"ד. ד"ה כסבורה פרה זו היינו

דקתני אמרה פרה שכן מצינו מהמחשבה שהוציא הכתוב בלשון אמירה כגון ודובר אמת בלבבו [תהלים ט"ו] ויאמר עשו בלבו [בראשית כ"ז] וא"כ מיושב שפיר קושיית התי"ט. אמנם במ"ש התי"ט דה"א דבחול שנוי' וכו'. אנחית לן תמיה גדולה לפי מאי שפי' הר"ש על הירושלמי דתני אמר ר' צריך שיהיה זכור בלב לתנאי למחר בשבת בשעת אכילה. ושמעון בר בא אמר ר' יוחנן דלא סגי בזכור [פי' בזכירה בלב] אלא צריך להתנות עוד הפעם בשבת בלחישת שפתיו. ועל זה הקשה ר' ירמיה כיון דאמירה בעי הוי ליה כמתקן בשבת. א"ל אדחי תנא כלומר אסמיי' ואדחה את התנא. ועוד יש לפרש אדהתנא הכל תיבה אחת וכלומר בשביל שהתנה עליו מע"ש מותר להלחיש בשבת עכ"ל. הנה לפי' הראשון שכתב הר"ש אדחי תנא כלומר אסמיי' וכו' הרי דאסור להלחיש בשבת דהוי לי' מתקן. קשה טובא דהא במשנה ב' תנן להדיא מזגו לו וכו' אומר וכו'. ובכן צא"ל דהס"ד שכתב התי"ט דה"א דבחול שנוי'. הכי ס"ל להך דאמר אדחי תנא לפום קושטא דמילתא דהמשנה ב' מזגו לו וכו' אומר וכו'. מיירי בחול דוקא כמו שהעיד התי"ט בשם הרמב"ם בחיבורו פ"ט מהל' מעשר העתיקה לענין חול שכן וכו' ואתן תודע דלפי מ"ש הרמב"ם בחיבורו פ"ט מהלכות מעשר דצריך להלחיש בשבת ע"ש. הרי דס"ל כפי' שני של הר"ש. וא"כ מי דוחקו לו להרמב"ם לפרש המשנה ב' דאיירי בחול היפך ממשנה א'. ואשר לולי עדותו של התי"ט מוטב לומר דהרמב"ם בחיבורו אין רצונו לפרש המשנה דהכא. אלא סידורו נקט לענין דינא. אבל בעיקר פי' המשנה ב' לא זז ידו ממאי שפי' בעצמו בזה. אחר שהקדים התנאי מע"ש על דרך כלל כמו שנתבאר בהלכה ראשונה ישנהו כשימזגו לו את הכוס כמו שזכר בכאן כי לא אמר זה אלא מע"ש על דרך כלל כדי שלא יוציא מעשרות לכתחילה בשבת. וע"כ יקדים הדיבור מע"ש כמו שזכר בהלכה ראשונה עכ"ל: